

**ДИФУЗИЯ КОНФРОНТАЦІЙНИХ ВІДНОСИН І НОВА
ПАРАДИГМА БЕЗПЕКОВОЇ СИСТЕМИ
АЗІАТСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ**

Закінчення “холодної війни” ініціювало кардинальні зміни у різноманітних сферах міжнародних відносин, хоча ознаки щодо їх практичних проявів можна віднайти ще у період біполярності, проте їх перетворення на тенденцію чітко структуризувалось наприкінці 1990-х років.

Одним із основних лейтмотивів сучасної системи міжнародних відносин є її несформованість і динамічні перетворення щодо ролі національної держави як основного актора міжнародних відносин.

Даний напрямок наукового дослідження знайшов своє відображення у розробках вітчизняних науковців М. Капітоненка [1], І. Дудко [2], С. Юрченка [3], С. Федуняка [4], О.С. Бодрука [5], В.О. Гречанинова [6], російських вчених А.І. Уткіна [7, 8], С.А. Караганова [9, 10], А.В. Ломанова [11], В. Іноземцева [12], І. Шиманської [13], А.В. Болятко [14], П.Б. Каменова [15], американських політологів Г. Кіссінджера [16], З. Бжезинського [17, 18], Ф. Фукуями [19], І. Валлерстайна [20], Е.А. Фейгенбаума [21], китайських дослідників Р. Лі [22], Ван Цзіси [23], Цянь Сяююня [24].

Тенденції глобалізації, які зародились у ХІХ ст. виключно у економічній сфері, на сучасному етапі охопили весь спектр взаємовідносин: до традиційних чинників, які обумовлювали характер міждержавних взаємовідносин, увійшли і якісно нові, зокрема: енергетичний фактор, високі інформаційні технології, валютне регулювання, проблема інтеграції країн у провідні економічні інституції, роль транснаціональних корпорацій, зростаюча залежність країн як у регіональному, так і в глобальному вимірах (прикладом чого є наслідки кризи у Східній Азії в 1997 р., криза 1998 р. в РФ, яка призвела до надзвичайно негативних наслідків щодо фінансових систем країн СНД). Окрім того, для сучасного етапу міжнародних відносин характерні орієнтальні впливи на формування архітекtonіки різнорівневих систем безпеки двох протилежних тенденцій: проблема націоналізму та загострення міжетнічних конфліктів, прояви дезинтегруючих процесів та фрагментації на різних рівнях (національному, регіональному, субрегіональному) з одного боку, а з іншого – прагнення держав до своєї форми “делегованої” дипломатії – перехід повноважень держав як активних суб’єктів міжнародних відносин до певних наднаціональних утворень: Європейський Союз, НАФТА і т.д. У цьому контексті над-

звичайно актуальним є питання щодо контрольованості основних факторів впливу, які визначають подальший характер формування нової системи міжнародних відносин, оскільки відсутність даного елемента призводить до криз, які набувають характеру системності, та використання крайніх радикальних методів їх урегулювання.

Зважаючи на теоретичні основи розвитку систем, даний стан повинен трансформуватися у якісно нову систему міжнародної взаємодії. Виходячи з цього, у теоретичній площині, а надалі – у практичному вимірі, постає питання щодо творення ієрархії взаємодії у безпечових системах, фундаментальній основі структури міжнародних відносин, її здатності до самоорганізації у контексті забезпечення сталого балансу антикризової взаємодії та здатності до інновацій.

Разом з тим однією з домінант сучасного політичного процесу є зміщення пріоритетів центросилових держав (а за своїм політичним та економічним потенціалом глобальним центром впливу на сьогодні є США) із рівня протистояння планетарного характеру, що характеризувало період біполярності, на регіональний рівень, для якого характерний надзвичайно різноманітний спектр дестабілізуючих чинників.

Професор Флоридського університету У. Вудраф зазначає: “Сьогодні на вагах історії ми деє посередині між геополітикою ери панування Заходу і геополітикою нового світового порядку, яка полягає, у першу чергу, в усвідомленні і ствердженні регіональних етнічних, релігійних і національних цілей. Після відносної стабільності періоду холодної війни ми, здається, входимо у повністю переорієнтований світ непередбачуваних регіональних чвар” [25, с. 239]. Аналогічно висловився і професор Техаського університету У. Росту. На його думку, в умовах швидкого розповсюдження зброї масового знищення нагально потрібно перенесення центру ваги із глобального підходу на регіональний. Тільки регіоналізм, підкреслює він, дозволить сьогодні досягти основних цілей, проголошених у Статуті ООН і здійснення яких під егідою ООН так і не відбулося [25, с. 140-141].

Зважаючи на це, на особливу увагу заслугоує Азіатсько-Тихоокеанський регіон, який за своїм економічним, політичним та людським потенціалом цілком реально виступає як світовий локомотив.

Специфічною рисою АТР є його визначальна роль у світових економічних процесах на сучасному етапі. За умови збереження сучасних тенденцій, у 2020 р. Азія буде виробляти близько 40% світового ВВП, на долю регіону у 2050 р. буде припадати 57% світової економіки, згідно з прогнозом ЦРУ, у 2020 р. із шести провідних економік світу п'ять будуть азіатськими, перше місце займатиме КНР з 20 трлн. доларів США, на другому будуть знаходитися США – 13,5

трлн., на третьому – Японія з 5 трлн., на четвертому – Індія з 4,8 трлн., на п'ятому – Індонезія з 4,2 трлн., на шостому – Південна Корея з 3,4 трлн. Показовим у цьому відношенні є динаміка тенденцій економічного регіонального зростання, якщо у 1995 р. валовий національний продукт США дорівнював сукупному продукту Японії, Китаю, Індонезії, Південної Кореї та Таїланду разом узятих, то через 25 років американський ВНП, який подвоївся за цей час, буде становити менше ніж 40% загального продукту зазначених країн [7, с. 269]. Ці чинники визначають необхідність розробки зваженого підходу до розбудови відносин з країнами регіону. Разом з тим, хоча тенденції інтеграції у економічній сфері є характерними для АТР, у той же час його політичний простір характеризується наявністю значного політико-ідеологічного конфліктного потенціалу, який є залишковим з часів “холодної війни”, зокрема це проблемний спектр у взаємовідносинах Росія – Японія, КНДР – РК, КНР – Тайвань, конфлікт навколо островів Спратлі, а також проблема розділених народів. Окрім цього, незмінними залишаються структурні елементи системи присутності США у регіоні: військово-політичні союзи з Японією та Південною Кореєю, хоча й скорочений, але все ж таки достатньо дієвий комплекс військових баз. У 1997 р. дія “Основних напрямів японсько-американського співробітництва у сфері оборони” була поширена й на Тайванську протоку [26, с. 43], що призвело до нового загострення у відносинах між Вашингтоном та Пекіном.

У жовтні 2005 р. колишній директор Відділу політичного планування Держдепартаменту США М. Ріс, виступаючи на засіданні круглого столу Інституту громадського проектування та видавництва “Європа”, зазначив, що у найближчі 30 років глобальний центр сили перейде із Європи, де він знаходився останні 300 років, у Тихоокеанський регіон [27]. У. Вудраф стверджує: “Тимчасове затьмарення Азії Європою, що розтянулось на півтисячоліття скінчилось... Америка та її цінності перестали бути універсальним Євангелієм. Наше завдання тепер полягає в тому, щоб пристосуватись до світу, в якому незахідні народи прагнуть впливати на регіональні і глобальні справи і відносини значно більшою мірою, ніж у еру панування Заходу, яка минула, притому опираючись не тільки на ресурси сили і влади, але і на ресурси власних цінностей” [25, с. 244-245]. Про важливість даної тенденції свідчить і той факт, що цьому питанню були присвячені слухання у Комітеті з аналізу оборонної політики США у вересні 2005 р. Значна група вчених та практичних політиків висловили твердження відносно того, що стурбованість у сфері оборони у Північно-Східній та Південній Азії, з великою долею вірогідності, буде формувати міжна-

родні відносини США більшою мірою, ніж будь-які інші транснаціональні питання XXI століття [28].

Зважаючи ж на те, що система міжнародних відносин є цілісністю, сформованою взаємодією елементів, на особливу увагу у регіональному розрізі заслуговують питання розбудови ієрархії взаємовідносин, зважаючи на характер геополітичних перетворень та економіко-політичні характеристики центросилових держав регіону.

У цій площині надзвичайно актуалізується дослідження ролі КНР у формуванні безпекових систем регіонального та глобального рівнів, визначення співвідношення зовнішньополітичної активності з національними інтересами, трансформаційні тенденції у соціальній, економічній, політичній та військовій структурах китайського суспільства. На думку одного з провідних американських науковців Ф. Фукуями, “Китай завжди був для Вашингтона великою головоломкою. З державами подібного типу Америці найскладніше мати справу: Китай не можна однозначно назвати ні ворогом, ні товаришем; для Сполучених Штатів він одночасно і стратегічна загроза, і ключовий фактор та інвестиційний партнер” [19].

Економічні досягнення забезпечують ґрунтовні засади реформування зовнішньополітичного курсу КНР, головним завданням якого є довести небезпідставність претензій Китаю на місце однієї з провідних країн світу. Ця тенденція зовнішньої політики Пекіна має і морально-політичну площину, оскільки для КНР затвердження в ролі однієї зі світових країн-лідерів є своєрідним переглядом більш ніж столітнього періоду історії, коли Китай був об’єктом іноземної агресії, нерівноправних угод і створення колоніальних анклавів на його території.

Починаючи з китайських економічних реформ 1978 р. ВВП КНР виріс у 4 рази, а щорічні темпи зростання китайської економіки коливаються в межах 8,5-10% [9]. Цей показник за першу половину 2005 р. склав 9,5%, за умови збереження даної динаміки за обсягом ВВП у 2005 р. Китай повинен перегнати Францію, у 2010 р. – Велику Британію, а у 2050 р. – Японію і впритул наблизитися до США [29].

Однією із суттєвих складових реформування власної національної політико-економічної структури є модернізація збройних сил КНР. Даний процес характеризується у своєму розвитку етапністю, внутрішній зміст якої визначається політичними та економічними векторами міжнародного розвитку та адаптацією внутрішніх чинників до зовнішньополітичних умов.

Першим етапом цього процесу можна вважати 1985-2000 рр. У червні 1985 року Військова Рада ЦК КПК прийняла рішення, згідно з яким головною метою військових реформ є: концентрація засобів для

прискореного економічного розвитку країни та подальшого підвищення якості її збройних сил на базі підйому економіки [30, с. 11]. Починаючи з 1991 року щорічні бюджетні військові витрати Китаю збільшувались на 17% [31, с. 177]. У період 1990-1998 років витрати Пекіна у військовій галузі зросли більш ніж у три рази – з 29,03 млрд. юаней до 90,99 млрд. [30, с. 16]. У доповіді голови КНР Цзян Цземіня на XV з'їзді КПК (12 вересня 1997 р.) була відзначена необхідність підтримувати військово-стратегічний курс на активну оборону, посилювати якісне удосконалення й продовжувати рухатися по шляху створення відбірної армії з китайською специфікою [32, с. 44].

З 2000 року розпочався якісно новий етап у модернізації збройних сил КНР, свідченням чого стала публікація Управлінням інформації Держради Китайської Народної Республіки так званої “Білої книги” про національну оборону Китаю [33]. Головний зміст стратегії КНР у військовій галузі на сучасному етапі полягає у необхідності приведення у відповідність з новими умовами світового політичного розвитку та внутрішньоекономічними показниками країни якісних характеристик військових структур КНР.

Кроком на шляху зміни акцентів у оборонній стратегії Пекіна стало уповільнення темпів зростання обсягу витрат у військовій сфері та їх більш прагматичне використання. Так, витрати КНР по статті держбюджету “Національна оборона” у 2000 році склали 121,29 млрд. юаней (14,6 млрд. доларів США), або 8,29% загальних бюджетних витрат держави, що відповідає менше 2% валового внутрішнього продукту країни [33, с. 20-21].

У 2001 р. головою КНР Цзян Цземінем була задекларована стратегія розвитку оборонного потенціалу і модернізації збройних сил Китаю розрахована до середини XXI століття. Даний напрям реформування передбачає поетапне перетворення, зокрема: 1. До 2000 р. створення основ перетворення; 2. 2000-2020 рр. збройні сили Китаю, повинні перегнати за власними показниками інші країни Азії; 3. 2020-2049 рр. передбачається завершити модернізацію і досягти рівня розвинених країн [15, с. 54]. У той же час у своєму виступі на XVI з'їзді КПК (листопад 2002 р.) Цзян Цземінь, характеризуючи визначальні характеристики світового політичного процесу, підкреслив: “Безпека повинна ґрунтуватися на взаємній довірі; нова концепція безпеки передбачає створення обстановки взаємної довіри, взаємовигоди, рівності і координації” [34, с. 6]. Деталізація даного теоретичного концепту була зроблена міністром оборони КНР Чі Хаотянем та заступником голови Генерального штабу НВАК генерал-полковником Сюн Гуанкаєм на міжнародному симпозіумі, ініційованому Китайським інсти-

тутом міжнародних стратегічних досліджень у грудні 2002 р. Аналіз досвіду біполярності визначив нові складові концепції національної безпеки, основні положення яких ґрунтуються на принципах взаємної довіри (відмова від ментальності “холодної війни”, політики з позиції сили, звільнення від взаємної підозрливості і ворожості); взаємовигоди (задоволення об’єктивних потреб соціального розвитку країн в епоху глобалізації, повага інтересів безпеки один одного, творення умов для врахування інтересів партнерів при реалізації власних інтересів безпеки); рівність (усі країни, незалежно від їх розмірів і могутності, є рівними членами світової спільноти. Вони повинні поважати один одного, не втручатися у внутрішні справи, взаємодіяти у справі демократизації міжнародних відносин); координація (розв’язання суперечок внаслідок мирних переговорів і здійснення широкого та поглибленого співробітництва з питань безпеки, щоб запобігти прихованій загрозі й уникнути війн і збройних конфліктів) [34].

У 2002 р. Управління інформації Держради КНР оприлюднило “Білу книгу” про національну оборону. Цим документом визначено характерні зміни, що відбуваються у військовій політиці, збройних силах та оборонному секторі економіки. Характерною рисою модернізації збройних сил КНР є розбудова збройних сил як комбінування невеликої, але сучасно оснащеної армії у поєднанні із потужними резервними силами. Структура збройних сил Китаю включає в себе Народно-визвольну армію, чисельність якої підтримується на рівні 2,5 млн. чол., війська народної озброєної міліції – понад 1,3 млн. чол. та народного ополчення – біля 12 млн. чол. Система організаційного комплектування регулярних військ та резерву, прийнята на початку XXI століття, кардинально підвищила можливості щодо мобілізації НВАК у надзвичайних умовах. Зокрема, близько 350 млн. чол. складають мобілізаційні ресурси КНР, у тому числі придатних для військової служби – близько 190 млн. чол. [14, с. 37]. Усі ці фактори визначають орієнтальні впливи зовнішньополітичної доктрини КНР на творення архітектури системи безпеки у Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

Разом з тим задекларовані принципи взаємовідносин, незважаючи на їх демонстраційність, відстоюються і впроваджуються китайським керівництвом у практичну площину, що пояснюється насамперед потребою розв’язання нагальних проблем економічного розвитку та збереження територіальної цілісності держави.

Взаємопов’язаний комплекс важливих чинників буде і надалі визначати зваженість та прагматизм зовнішньополітичного курсу КНР, незважаючи на всі підстави щодо лідерства у АТР. По-перше, поляризація китайського суспільства, що у свою чергу є надзвичайно

дієвим дестабілізуючим фактором політичної та соціальної системи суспільства. Один із провідних китайських науковців Ху Аньган стверджує, що на сучасному етапі місто і село живуть у різних суспільно-політичних формаціях. Сучасний Китай, стверджує Ху Аньган, розпався на “чотири світи”: коли жителі “першого світу” – Пекіну і Шанхаю (2,2% населення) вже перевищили світовий рівень країн із середніми прибутками, а майже 50% населення країни проживає в “четвертому світі”, знаходячись нижче рівня бідних країн світу [11]. Середньорічний чистий прибуток селянина у 2002 р. склав 2366 юаней (близько 300 дол. США), цей показник за системою індикаторів, прийнятою ООН, нижчий рівня індексу бідності (1 дол. у день). 52% сільського населення має прибуток менше ніж 2 тис. юаней на рік, а 14,6% – менш ніж 1 тис. юаней [10]. У таких умовах життєво важливим для правлячого режиму є збереження існуючих темпів економічного зростання, оскільки навіть незначний їх збій може призвести до соціальної кризи, яка матиме непередбачувані наслідки.

По-друге, на даний момент активне реформування економічної структури суспільства практично неможливе без підтримання на належному рівні взаємовідносин з одним із глобальних фінансових центрів світу, а відповідно – дієвим фактором впливу на світовому ринку – Сполученими Штатами Америки. Саме це і визначає можливі межі конфронтації у взаємовідносинах Пекіну та Вашингтону. Зокрема, взаємний товарообіг складає 120 млрд. доларів [35, с.25], а 1/3 іноземних інвестицій до китайської економіки є американськими капіталовкладеннями [36, с.4].

По-третє, висока сировинна та енергетична залежність економіки КНР, що динамічно розвивається. Так, починаючи з листопада 1993 р. Китай вперше за останні 20 років став чистим імпортером нафти, а зважаючи на характер економічної модернізації, можна передбачити, що ця залежність буде і надалі зростати. Потреби в ній збільшаться з 600 тис. барелів на день у 1993 р. до 3 млн. в 2010 р. [22, с. 451]. На сьогоднішній день ці прогнози, сформульовані китайським вченим Р. Лі у 1999 р., вже перевершені, у 2004 р. використання нафти в день досягло рівня 6,3 млн. барелів, таким чином, приріст споживання склав 24% [12]. Науковий співробітник Гарвардського університету Е.А. Фейгенбаум, аналізуючи проблему реалізації енергетичних прагнень КНР, стверджує, що однією з головних цілей збройних сил Китаю є забезпечення постачання Китаю природними ресурсами, необхідними для життєздатності його економіки на довгострокову перспективу [21, с. 72]. Акцентуючи увагу на цьому аспекті американський науковець зазначає, що територіальні претензії Пекіну на

острови Спратлі пов'язані з тим, що основні морські комунікації щодо постачання енергоносіїв до Східної Азії проходять поблизу цих островів [21, с. 72].

По-четверте, прийняття КНР до СОТ у 2001 р. ставить на порядок денний питання щодо лібералізації політико-адміністративної структури, зважаючи ж на традиційність китайської влади, це виступає додатковим фактором тиску на організаційний ландшафт влади.

По-п'яте, інтеграційні процеси регіонального та глобального рівнів, лібералізація національного фінансового ринку, активний розвиток підприємництва (у 2004 р. до Конституції КНР була внесена поправка, яка проголосила недоторканність легальної приватної власності громадян, планується скоротити питому вагу держсектора в економіці до 20% [29]), приватизаційні процеси – все це сприяє формуванню розвиненого громадянського суспільства, що визначає значний потенціал нестабільності, зважаючи на збереження монополії комуністичної партії на владу. Показовим у цьому відношенні є переконання заступника голови комітету з питань оборони Державної Думи РФ О. Арбатова, який зазначив: “Китай ...це наддержава ХХІ століття... Завадити цьому може тільки одне – внутрішній розкол, який може відбутися внаслідок швидкого економічного зростання та застарілої негнучкої політичної системи” [37].

Таким чином, перераховані вище чинники будуть визначати основні виміри зовнішньополітичного курсу КНР, спрямованого на забезпечення провідної ролі держави у регіоні, з урахуванням тенденцій внутрішньополітичного та міжнародного розвитку. Одним із головних напрямів реалізації зовнішньополітичної доктрини буде творення іміджу Китаю як стабільної та передбачуваної держави, що є надзвичайно важливим у взаємовідносинах із ключовими гравцями на регіональній політичній економічній арені США та РФ, а це, у свою чергу, буде виступати істотним каталізатором процесу розв'язання внутрішніх проблем. Формат взаємовідносин Вашингтон – Пекін – Москва зазнав змін своїх сутнісних характеристик на рубежі ХХ-ХХІ століття, що визначалось, з одного боку, системною кризою державності (розпад СРСР), а з іншого – успіхами державних економічних реформ, ініційованих Ден Сяопіном, внаслідок чого Китай перестав виконувати роль фактора (хай навіть одного з ключових) у російсько-американських відносинах, а набув статусу самостійної держави, яка має реальні можливості впливу на світовий політичний процес. У той же час існуючий комплекс проблемності внутрішньополітичного характеру як у КНР, так і у РФ, створює додаткові імпульси до взаємного зближення і взаємопов'язаності політико-економічних зв'язків держав. Щодо ролі США, то на сучасному

етапі структурне домінування США у регіоні та на світовій політичній арені є вигідним для КНР з точки зору збереження стабільності у регіоні, що сприяє поступовому та ефективному реформуванню економіки, а відповідно – забезпечує можливість маневру щодо модернізації національної політичної системи. У свою чергу, “китайський” вектор зовнішньополітичного курсу Вашингтона, зважаючи на тенденції регіонального розвитку, буде набирати питомої ваги у загальнополітичному спектрі взаємовідносин, а його сутнісні характеристики визначатимуться прагненням детермінації зовнішньої політики КНР, використовуючи існуючий потенціал, а також активізацією інтеграційних процесів регіонального масштабу, що створить своєрідні стримуючі важелі щодо силового розв’язання конфліктних ситуацій. Все це повинно сприяти подальшій розбудові системи безпеки, яка буде визначатися комплексом тісних взаємозв’язків між центросиловими державами, що є запобіжником потенційним конфліктам, оскільки це матиме вкрай негативні політичні та економічні наслідки для всіх його учасників і дестабілізує систему відносин як на регіональному, так і на глобальному рівнях.

1. Капітоненко М. Стабільність міжнародних систем // Дослідження світової політики: Зб. наук. пр. / Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. – Вип. 22. – 2003. – С. 3-17. 2. Дудко І. Формування багатополосного світу в умовах постбіполярності: прогнози і реалії сучасних міжнародних відносин // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – Вип. 5. – Київ; Миколаїв, 2004. – С. 350-360. 3. Юрченко С. Моделі геополітичної структури світу і проблема нової біполярності // Дослідження світової політики: Зб. наук. пр. / Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. – Вип. 23. – 2003. – С. 20-26. 4. Федуняк С. Розширення євроатлантичних структур безпеки в Євразії // Дослідження світової політики: Зб. наук. пр. / Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. – Вип. 23. – 2003. – С. 34-43. 5. Бодрук О.С. Фактор сили в сучасному світі. Геополітичні зміни сучасної міжнародної безпеки після трагічних подій 11 вересня 2001 р. // Політика і час. – 2002. – № 3. – С. 57-67. 6. Гречанинов В.О. Після розпаду біполярної системи. Новий світовий порядок та глобалізація на початку XXI століття // Політика і час. – 2002. – № 1. – С. 58-67. 7. Уткин А.И. Мировой порядок XXI века. – М.: Алгоритм, 2001. – 480 с. 8. Уткин А.И. Мир после сентября 2001 года. – М.: Русский Национальный фонд, 2002. – 254 с. 9. Караганов С.А. XXI век: контуры миропорядка // www.globalaffairs.ru/numbers/16/4787.html. 10. Караганов С.А. Современный Китай: вызов или открывающиеся возможности // www.globalaffairs.ru/

[numbers/7/2076.html](http://www.globalaffairs.ru/numbers/7/2076.html). **11.** Ломанов А.В. Как увядали сто цветов // www.globalaffairs.ru/numbers/13/3940.html. **12.** Иноземцев В. Глобальные угрозы-2005 // www.globalaffairs.ru/articles/0/3818.html. **13.** Шиманская И. Новый миропорядок: проблемы становления и условия функционирования // www.rami.ru/vestnik/01/report/shiman/. **14.** Болятко А.В. Обеспечение национальной безопасности Китая // Проблемы Дальнего Востока. – 2003. – №4. – С. 32-45. **15.** Каменнов П.Б. КНР: проблемы обороны // Проблемы Дальнего Востока. – 2003. – №6. – С. 52-66. **16.** Киссинджер Г. Нужна ли Америке внешняя политика? / Пер. с англ. – М.: Ладомир, 2002. – 352 с. **17.** Бжезинский З. Великая Шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы / Пер. с англ. – М.: Международные отношения, 1999. – 254 с. **18.** Бжезинский З. Зыбучие пески гегемонии // www.globalaffairs.ru/numbers/7/2045.html. **19.** Фукуяма Ф. Новый взгляд на Азию // www.globalaffairs.ru/numbers/12/3643.html. **20.** Wallerstein I. The decline of American power: the US in a chaotic world. – N.Y.: New York Press, 2003. – 234 p. **21.** Feigenbaum E.A. China's military posture and the new economic geopolitics // Survival. – L., 1999. – vol. 41. – №2. – P. 71-87. **22.** Li R. The China challenge: theoretical perspectives and policy implications // J. of contemporary China. – Abington, 1999. – vol. 8, №22. – P. 443-476. **23.** Ван Цзисы. Китай в поисках стабильных отношений с Америкой // www.globalaffairs.ru/numbers/16/4792.html. **24.** Цянь Сяюнь. Опасный миф о "китайской военной угрозе" // Азия и Африка сегодня. – 2003. – №3. – С. 28-35. **25.** From globalize to regionalism new perspectives on US foreign and defense policies / Ed. by Cronin P. – Wash.: National defense univ. press, 1993. – 259 p. **26.** Семин А.В. Что мешает достижению согласия между Токио и Пекином. – Проблемы Дальнего Востока. – 2001. – №2. – С. 37-46. **27.** Рис М. В ближайшие 30 лет глобальный мировой центр силы перейдет из Европы в Тихоокеанский регион // www.kreml.org/opinions/100149313?user_session. **28.** Азия, по всей вероятности, будет формировать политику США в области обороны // www.usinfo.state.gov/russian/Archive/2005/Sep/30-507178.html. **29.** Бергер Я. Китайский урок приумножения ВВП // www.globalaffairs.ru/articles/4542.html. **30.** Горбачев Б. Отборная армия с китайской спецификой // Азия и Африка сегодня. – 2000. – № 3. – С. 7-17. **31.** Уткин А.И. Американская стратегия для XXI века. – М.: Логос, 2000. – 271 с. **32.** XV Всекитайский съезд КПК – торжественное событие на пороге нового века: Пер. с кит. – Пекин: Синьсин, 1997. – 97 с. **33.** China's National Defense in 2000. Beijing: Information Office of the PRC State Council, October 2000. – 72 pp. **34.** Xiong Guangkai. Current International and Asia-Pacific Security Situation and the New Security Concept

Advocated by China. A Collection of Papers of the International Symposium on Asia-Pacific Security Situation. – Beijing, 3-5 December 2002. – 64 p.
35. Михеев В.В. Треугольник Россия – США – Китай после 11 сентября // Проблемы Дальнего Востока. – 2002. – №1. – С. 23-27. 36. Михеев В.В. Глобализирующийся Китай. Что нового во внешней политике великой азиатской державы // Азия и Африка сегодня. – 2003. – №9. – С. 2-9. 37. Довженко М.В. “Идеалистом в политике быть глупо”. Интервью с заместителем председателя комитета по обороне в Государственной Думе РФ Алексеем Арбатовым // www.auditorium.ru/aud/v/index.php?a=vconf&c=getForm&=thesisDesc&id_thesis=2395.

В. Демченко

НОВА РЕГІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЦЕНТРАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ (НА ПРИКЛАДІ БОЛГАРІЇ)

Становлення нової регіональної ідентичності центральноєвропейських країн – це не намір об’єднатися у так звані “братські держави”. Пошуки регіональної ідентичності виростають зі спроб залишити позаду спадок “реального соціалізму”, на протязі 55-річного післявоєнного будівництва якого знищувалась самобутність окремих народів під прапором набуття вищої і загальної для всіх класово-інтернаціональної самобутності. Крім того, суттєвими були прагнення “старшого брата” до ототожнення з інтернаціональною власної позиції і утвердження за собою ролі “вищої інстанції” в європейській сфері радянського впливу. Тому стає зрозумілим нинішнє звернення народів центральноєвропейського регіону до проблем самобутності і рис, що їх об’єднують, які в той же час типологічно відрізняють ці народи як регіональну співдружність від усіх інших, передусім від сусідів на заході континенту і на його сході.

Найбільш парадоксальним фактором посткомуністичних змін сьогодні є тенденція до дезинтеграції змішаних в етнонаціональному плані державних утворень, в той час, як на Заході має місце протилежна тенденція до посилення багатонаціонального співробітництва, і навіть до інтеграції. Ці дві діаметрально протилежні тенденції є спадком історії. Оскільки роки стабільності і демократії на Заході дали можливість вий-